

AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERDE VE TÜRKİYE'DE ORMANCILIK SEKTÖRÜNÜN KALKINMADAKİ ÖNEMİ

Yazan :
Dr. Ertuğrul ACUN

Orman Fakültesi Orman Hasılatı ve İktisadı Kürsüsü Asistanı

G İ R İ Ő

A — GELİŞMİŞ VE AZ GELİŞMİŞ ÜLKELER.

Yeryüzünde ülkeleri, ekonomik, sosyal, kültürel ve strüktürel bakımdan karşılaştırınca büyük ayrılıklar ortaya çıkmaktadır. Bu ölçülere göre ülkeleri; çok gelişmiş, orta gelişmiş ve az gelişmiş olarak üçlü (32, s. 7-8); ya da gelişmiş, yarı gelişmiş, kısmen gelişmiş ve gelişmemiş şeklinde dördü (25, s. 114-115) bir sınıflandırmaya tabi tutmak ve hatta başka tip gruplara ayırmak mümkündür. Ama aslında, bugün ülkelerin bir kısmı gelişmiş, bunların dışında kalanları ise az gelişmiş durumdadırlar. Nitekim, Pandit Nehru «yeryüzünü ikiye bölen asıl çizginin, gelişmiş ülkelerle az gelişmiş ülkeler arasında bulunduğunu» söylerken bir gerçeğe işaret ediyordu (33, s. 6).

Gerçekten, ülkelerin ekonomik seviyelerini belirten özelliklerin içinde en belirginini kabul edilen, fert başına düşen milli gelir, kıstasını dikkate alırsak, örneğin 1963 yılı dünya fert başına milli gelir ortalaması olan 473 \$ dan fazlasına malik ülkeler gelişmiş, daha azına malik olanlar ise az gelişmiştir, şeklinde ikili bir gruplama yapabiliriz. Ekonomik seviyeleri ölçmek için, fert başına milli gelir kriteri, yalnız olarak kullanılabilir ve yeterli bir ölçü değildir ve buna ek olarak yatırımların milli gelire oranı, fert başına tüketim, çalışanların sektörlere dağılışı, gelirin fertler arasındaki bölünüşü... v.b.g. etkenleri de göz önünde tutmak gerekir (22, s. 101); bununla beraber, yalnızca fert başına milli geliri ele alarak buna göre yeryüzündeki bütün ülkeleri ikiye ayırmakla büyük bir hataya düşülmez. Nitekim, az gelişmiş ülkeleri de «fert başına milli geliri, Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'nın gelişmiş ülkelerine oranla düşük olan ülkeler» diye tarif etmek yaygın bir görüş olarak kabul edilmektedir (19, s. 5).

Bu ölçüyü kabul edince, fert başına düşen milli geliri kıt'alara göre şöyle sıralayabiliriz (1963 yılına göre) :

Kuzey Amerika	1783	\$
Okyanusya	1013	\$
Avrupa	815	\$
Dünya ortalaması	473	\$
Lâtin Amerika	337	\$
Afrika	111	\$
Asya	107	\$

Bu şekilde bir sıralama ile kıt'aların durumu ortaya çıkabilmekteyse de, az gelişmiş kıt'alar içinde bulunan bazı devletlerin, fert başına düşen milli gelirleri yüksek olduklarından, böyle bir ayrılmaya uymadıkları görülmektedir ki bunlar : SSCB, Japonya, İsrail, Venezüella, Kıbrıs, Güney Afrika Birliği, Küveyt ve petrol ihraç eden bazı küçük arap ülkeleridir. Bu ülkelerden SSCB ve Japonya gelişmiş ve büyük iki ülke olduğu için bu gruptan çıkarılmış ve gelişmiş kıt'alar içinde ayrıca ele alınmışlardır. Buna karşılık İsrail, Kıbrıs ile Küveyt ve ona komşu bulunan petrol ihracatçısı arap ülkeleri küçük devletler olduklarından; Venezüella ile Güney Afrika Birliği ise, gerek milli gelirin fertler arasındaki dağılışının düzensizliği ve gerekse tarımsal işgücü oranının yüksekliği nedeniyle az gelişmiş ülkeler grubunda bırakılmışlardır. Zira, az gelişmiş ülkelerin bir özelliği de tarımsal işgücü oranının fazlalığı (8, s. 137) ve gelir dağılımındaki adaletsizliktir. Gelişmiş kıt'alar içinde bulunan Avrupa'da ise, yukarıdaki durumun tersine bir husus mevcuttur : Fert başına düşen milli gelirleri dünya ortalaması olan 473 \$'ın altında kalan Yunanistan (440 \$), İspanya (400 \$), Portekiz (304 \$) ve bu devletlere benzer durum arzeden Doğu Avrupa ülkeleri, gelişmiş ülkeler arasına dahil edilmişlerdir. Aslında, bu Avrupa ülkelerinin fert başına milli gelirleri de sür'atle yükselmektedir. Bu nedenle ve ayrıca gerek ekonomileri ve gerekse sosyal yapıları itibariyle, Avrupa Kıt'ası ülkelerinin tamamını gelişmiş ülkeler olarak kabul etmek yoluna gidilmiştir.

Fert başına milli gelire göre, ülkeleri iki gruba ayırmak hususu, özellikle az gelişmiş ülkeler için daha büyük bir anlam taşımaktadır. Nitekim, «az gelişmiş ülkelerin kalkınmalarını, fert başına milli gelirlerindeki artış, şeklinde düşünmek gerektiği» (5, s. 85), tarzındaki görüşler de bu sözünü ettiğimiz fert başına milli gelir kriterini esas almışlardır. Diğer taraftan, ele aldığımız az gelişmiş ülkeler, kalkınma için harekete geçmekte geç kalmış ülkeler olarak tanımlanabilirler ve

bugünün gelişmiş ülkeleri 19 uncu asrın ortalarında endüstrileşmeye başladıkları halde, az gelişmiş ülkeler 20 nci asrın ortalarına kadar gecikmişlerdir (31, s. 35). Bu itibarla, az gelişmiş ülkelerin bu geç kalan gelişme tempolarının da, fert başına milli gelirlerindeki artışla ölçülmesi gereği karşısında, fert başına milli geliri bir kıstas olarak almak ve buna göre ülkeleri ikiye ayırmak yolu tarafımızdan tercih edilmiştir.

B — AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERDE TARIM VE ORMANCILIK.

Gelişmiş ülkelerin ekonomik seviyelerine erişememiş olan ve özellikle fert başına milli gelirleri çok düşük bulunan, az gelişmiş ülkelerin, bir an evvel kalkınmaları gerektiği ve bunun gerçekleştirilmesinin güçlüğü, dünyanın en önemli problemlerinden birisidir. Bir ülkenin kalkınması ise, endüstrileşme ile ilgili olduğu kadar, tarım sektöründeki üretimin çoğaltılmasına da sıkı sıkıya bağlı bulunmaktadır. Çünkü, geri kalmış ülkelerde en yaygın sektör olan tarım sektöründe üretimin sağlanamamakta ve üstelik, tarımsal nüfus artışı diğer sektörlerce ve özellikle endüstri sektöründe istihdam edilememektedir. Bu itibarla, az gelişmiş ülkelerin kalkınması bakımında tarım sektörü; bir taraftan ülkede tarımsal nüfus artışının istihdamı problemini yaratığından, diğer taraftan tarımsal ürün fazlasının çoğaltılmasını gerçekleştiremediğinden, üzerine en fazla eğilinmesi gereken bir sektör olarak görünmektedir. Zira, bugün bu hususlara bir çözüm yolu bulunamamakta ve aksine bunlara ek olarak, gizli işsizlik ile mevsimlik işsizlik tarım sektöründe pek yaygın görülmekte ve kalkınma için belirgin bir engel olarak durmaktadır. Özellikle mevsimlik işsizlik önemli bir problemdir. Zira bilindiği gibi, tarımsal faaliyetler yılın bütün aylarını kaplamaz. Örneğin, Türkiye'de kış aylarında tarım sektöründeki mevsimlik işsizlerin sayısı 8 milyona yaklaşır. Tarımda görülen bu mevsimlik işsizliğin giderilmesi ise, tarımsal faaliyetlerin, diğer üretim faaliyetleri ile tamamlanmasıyla gerçekleştirilebilir (24, s. 49). İşte, özellikle bu hususun gerçekleşmesinde, ormancılık sektörünün önemli katkısı olabilir kanaatindeyiz. Zira ormancılık sektörü, hem tarımsal nüfusa (buldukları yerde yaşamalarını sürdürerek) boş zamanlarında iş sahası sağlamakla mevsimlik işsizliği giderebilir, hem de orman ürünleri endüstrisinin geliştirilmesi halinde, işsizler için verimli bir istihdam alanı olabilir.

Bu istihdam konusunun üzerine parmak basmak gerekir. Zira, az gelişmiş ülkelerde en önemli problemlerden birisi olmasına rağmen, tam istihdam görünürde çetin bir problem teşkil etmemektedir. Çünkü, talep ve gelir noksanlığı, istihdam hacmini daraltacak yerde, bu

ülkelerde, bilâkis, nüfusun ekmek derdi ile tarlaya yığılmasına ve çalışanların sayısının artmasına sebep olacaktır (35, s. 138 - 139). Bu itibarla, problemin aslı, bu artan nüfusun üretken olarak çalışabileceği bir iş sahasının sağlanmasında saklı bulunmaktadır. Ancak, az gelişmiş ülkelerde tarım toprakları artmadığından ve üretim tekniğini büyük yatırımlar yaparak, kapital - yoğun hale getirmek mümkün olmadığından, bu nüfusu üretken olarak istihdam etmek imkânı bulunamamaktadır. Bu nedenle, tarımsal işgücü fazlasını diğer sektörlerle aktarmak gerekmektedir. İşte bu tarımsal nüfustaki fazlalığın kolaylıkla kaydırılabileceği bir sektör olarak görülebilen ormancılığın, az gelişmiş ülkelerin kalkınmasındaki gerçek rolü burada başlamaktadır. Bu husus gerçekleştirilirken, bir ülkenin toplam milli hasılasının optimuma çıkması bakımından önemli bir faktör olan sosyal üretkenlikte de gözönünde tutulmuş olacaktır. Zira, ormancılığın sosyo - ekonomik faydaları sonucu olarak, bu sektörde elde edilecek üretkenliğin diğer sektörlerle de katkısı olabilir. Bu suretle, kalkınmanın ilk devrelerinde işgücü üretkenliğinden çok, sosyal işgücü üretkenliğinin yükseltilmesine önem verilmesi (20, s. 707) hususu da gerçekleştirilebilir.

Ormancılığın istihdama olan bu olumlu katkılarından başka, orman ürünleri ihracatının geliştirilmesiyle sağlanacak olan döviz ile yatırımların bir kısmı gerçekleştirilebileceğinden, bu bakımdan da büyük ölçüde faydası olacaktır. Zira, kalkınmanın muhtaç olduğu yatırımlar için, yatırım malları ve ham madde talebinin başlıca kaynağı ihracattır (3, s. 233). Üstelik, orman ürünleri genellikle endüstri ürünleri içine girdiklerinden, ihracatın artırılması endüstrileşmeye de etkili olacaktır.

C — ÇALIŞMADA İZLENEN YOL.

Ormancılığın, kısaca belirttiğimiz özelliklere malik önemli bir sektör olarak görülebileceğine olan inancımız nedeniyle, az gelişmiş ülkelerde ve özellikle Türkiye'de, ormancılık sektörünün kalkınma açısından ele alınarak incelenmesinin uygun olacağını düşünmekteyiz. Bu itibarla, dar manada ormancılık prensiplerine daha fazla ağırlık vererek, problemi ortaya koymayı bu etüt ile denemekteyiz. Orman ürünlerinin herbiri, ayrı ayrı araştırmalara konu olabilecek önem ve büyüklükte olduklarından; biz, problemin sadece ana hatlarına değinmiş bulunuyoruz. Çalışmaya kaynak olarak, FAO nun, Devlet Planlama Teşkilatının, Orman Bakanlığının istatistikleri alınmış ve bunların verdiği rakamlara dayanarak tarafımızdan tamamıyla orijinal yeni tablolar meydana getirilmiştir. Fikirleri daha özlü bir şekilde ortaya ge-

tirmek üzere, bu tablolardan açıklamalarımızda geniş ölçüde faydalanmayı tercih ettik.

Etütte Türkiye ve az gelişmiş ülkelerde, nüfus fazlalığı ve bunun sür'atli bir artış temposuna malik olması, hususuna gereken önemi vermek üzere, fert başına düşen değerler üzerine fazlaca eğilmiş bulunuyoruz. Zira kanaatimizce, az gelişmiş ülkeler problemlerinin hepsinin içinde de nüfus faktörü, etkili bir faktör olarak mevcut bulunmaktadır.

Nüfus faktörünün etkisini daima göz önünde tutmak üzere, çalışmanın birinci kısımda az gelişmiş ülkeler ve Türkiye'de orman ürünleri arzı, kalkınma açısından incelenmiş ve başlıca problemler ortaya konmuş, ikinci kısımda ise, aynı özelliklerin ışığı altında, talep ele alınmıştır. Üçüncü kısımda, ürünlerin arz - talebi karşılaştırılarak denge kritik edildikten ve dış ticareti açıklandıktan sonra, son kısımda ormancılık sektörünün az gelişmiş ülkelerin kalkınmasındaki rolü ortaya konmuştur.

I — AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERDE VE TÜRKİYE'DE ORMAN ÜRÜNLERİ ARZI.

A — AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERDE VE TÜRKİYE'DE ORMAN VARLIĞI.

1 — Ormanların alan, ağaç türü, verimlilik ve fert başına düşen miktarlara göre dağılımları.

Bilindiği üzere, ağaç cinsi ve türü bakımından büyük bir çeşit zenginliği arzeden az gelişmiş ülkeler ormanlarını, asırlardan beri insan ve hayvan tahribatına uğramış ormanlar, olarak karakterize etmek mümkündür. Bunun sonucu olarak (tropikal ormanlar hariç tutulmak suretiyle), bir zamanlar büyük medeniyetlerin hüküm sürdüğü bu bölgelerde kurulmuş olan bugünün az gelişmiş ülkelerinin ormanlarında, iklimin de kuraklaşmağa başlaması nedeniyle, geniş ölçüde bir orman azalması meydana gelmiş bulunmaktadır. Nitekim, yapılan araştırmalar bu hususu teyit etmişlerdir. O kadar ki, günümüzün Batı Sahra çölünde dahi bir kaç bin yıl önce ormanların mevcut olduğu anlaşılmıştır (28, s. 13). Buna rağmen, günümüzde az gelişmiş ülkeler, yeryüzü ormanlarının % 55 ine (toplam karaların ise % 59 una) maliktirler. Ormanlık alanın genel alana oranı ise, dünya ormanlık alan oranı orta-

laması olan % 26 ya gayet yakın bir değerde olarak % 27 dir. Ancak, az gelişmiş ülkelerde ve Türkiye'de ormanları; gerek tereküp, gerek verimlilik ve gerekse fert başına düşen alana göre incelersek, bu olumlu durumun başka bir şekil aldığını görürüz. Gerçekten, ormanların bu kriterlere nazaran dağılımlarını ortaya koymak üzere hazırladığımız Tablo : 1, bizi bu konuda açıklığa kavuşturacak özelliktedir. Bu tablodan, az gelişmiş ülke ormanlarının, başta tereküp bakımından olmak üzere, elverişli şartlar arzemediği anlaşılmaktadır. Örneğin, üretim verimliliği bakımından yapraklı ağaçlardan daha elverişli olan ibrelili ağaç ormanları oranı; az gelişmiş ülkelerde ancak % 4, buna karşılık gelişmiş ülkelerde % 65 tir. Türkiye'ye gelince, ibrelili ağaç ormanları % 54 ise de, bunun yarısından fazlası bozuk koru halinde olduğundan, ülkemizin gelişmiş ülkelerdeki şartlara malik bulunulduğu söylenemez.

Faydalanılan orman alanına nazaran bir karşılaştırma ise, aynı tablonun 9 - 14 üncü sütunlarında yapılmıştır. Faydalanılan orman alanının az gelişmiş ülkelerde % 46 olmasına karşılık, Türkiye'de gelişmiş ülkeler ortalaması olan % 77 den de fazla olmak kaydıyla % 98'e ulaşıldığı ortaya çıkmaktadır. Ancak, bu yüksek oranın ülkemizin ormanları için yanıltıcı bir sonuç verdiğini hemen söylemek gerekir. Zira, bu rakam 0,3 milyon hektarlık muhafaza ormanları dışında kalan ormanların tamamını içine almaktadır. Halbuki, bilindiği üzere, Türkiye'nin 18 milyon hektarlık orman sahasının bütününden faydalanılmakta olduğunu iddia etmek mümkün değildir.

Orman varlığını, nüfus faktörüne göre değerlendirmek üzere, fert başına düşen alanları incelemek ise, orman ürünleri arzının gerçek değerini daha iyi tartmamızda bize yardımcı olacaktır. Bu nedenle, tablomuzun 15 - 17 nci sütunlarını tanzim etmiş bulunuyoruz. Buradan, Türkiye'de orman varlığına ilişkin şartların az gelişmiş ülkeler ortalamasından daha kritik olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim, ülkemizde fert başına düşen genel alan, orman alanı ve ormandan gayri alanın, gerek gelişmiş ve gerekse az gelişmiş ülkelerdeki miktarlardan daha düşük bir seviyede olduğu görülmektedir. Bu itibarla, ülkemizde fert başına düşen alan bakımından, gayet elverişsiz bir durumun mevcut olduğu ve bunu gidermek üzere topraklardan alınması gerekli verimin artırılması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

2 — Ormanlardaki ağaç serveti.

Ormanların, genel olarak az gelişmiş ve gelişmiş ülkelerdeki özelliklerini belirttiikten sonra, bu kez ağaç serveti bakımından ne gibi bir durum arz ettiklerini incelemek üzere Tablo: 2 tanzim edilmiştir. Ağaç

TABLO :
ORMANLARIN ALAN, AĞAÇ TÜRÜ, VERİMLİLİK ve

TABLEAU :
REPARTITION DES FORÊTS SELON LA TERRE, L'ESSENCE

Kıtalar ve ülkeler Continents et pays	Genel alan Superficie des terres		Ormanlar Forêts	Ormanla- rın oranı Proportion des forêts	AĞAÇ TÜRÜNE GÖRE ORMANL. Forêts Selon l'Essence Forestière			
	Milyon Ha.	Milyon Ha.			İbrelî ağaç ormanı résineux		Yapraklı ağaç ormanı Feuillus	
			4	5	6	7	8	
1	2	3	4	5	6	7	8	
Dünya Monde	13.033	3.792	26	1.201	32	2.591	68	
Gelişmiş Ülkeler Pays Développés	5.369	1.715	32	1.118	65	597	35	
Az Gelişmiş Ülkeler Pays Moins Développés	7.664	2.077	27	83	4	1.994	96	
Asya Asie	2.663	476	18	90	19	386	81	
Afrika Afrique	2.970	700	24	7	1	693	99	
Lâtin Amerika Amérique Latine	2.031	901	44	63	7	838	93	
Türkiye Turquie	78	18,3	23	9,9	54	8,3	46	

1
FERT BAŞINA DÜŞEN MİKTARA GÖRE DAĞILIŞI

1
FORESTIÈRE, LA PRODUCTIVITÉ ET LA QUANTITÉ PAR HABITANT

VERİMLİLİĞE GÖRE ORMANLAR Forêts Selon La Productivité						FERT BAŞINA DÜŞEN ALANLAR Terres Par Habitant		
Faydala- nılan Utilisée		Faydalanıl- mayan non productive		Muhafaza Protection		Genel alan terre	Orman alanı Forêts	Ormandan gayri alan autres
Milyon Ha.	%	Milyon Ha.	%	Milyon Ha.	%			
9	10	11	12	13	14	15	16	17
2.243	60	1.464	38	75	2	3,88	1,24	2,64
1.305	77	375	22	25	1	5,33	1,79	3,54
938	46	1.089	52	50	2	3,56	0,88	2,68
307	65	159	33	10	2	1,48	0,26	1,22
280	30	400	57	20	3	9,50	2,25	7,25
351	39	530	59	20	2	8,26	3,66	4,60
18	98	—	—	0,3	2	2,73	0,63	2,10

Kıtalar ve ülkeler Continents et pays	1958 ENVANTERİNE GÖRE FAYDALANILAN ORMANLAR Forêts Utilisées Selon L'Inventaire 1958			1963 ENVANTERİNE GÖRE FAYDALANILAN ORMANLAR Forêts Utilisées Selon L'Inventaire 1963			Tahmini fert başına artım accroissement approximatif par habitant m ³	
	Faydalanan orman Forêt utilisée Milyon Ha.	Oran Proportion %	Toplam artım accroissement total Milyon m ³	Hektardaki artım accroissement par ha. m ³	Faydalanan orman Forêt utilisée Milyon Ha.	Oran Proportion %		Tahmini artım accroissement approximatif Milyon m ³
1	2	3	4	5	6	7	8	
Dünya Monde	1.466	35	2.804	1,9	2.243	60	4.262	1,396
Gelişmiş ülkeler Pays développés	1.038	61	2.100	2,0	1.305	77	2.638	2,751
Az gelişmiş ülkeler Pays moins développés	428	21	704	1,7	938	46	1.624	0,775
Asya Asie	213	45	369	1,7	307	65	522	0,325
Afrika Afrique	125	18	105	0,8	280	30	224	0,824
Lâtin Amerika Amérique Latine	90	10	230	2,6	351	39	878	4,026
Türkiye Turquie	10,3	97	6,3	0,6	18	98	13,7	0,479

Türkiye ormanlarına gelince, eski Amenajman plânlarına göre hacim artımının 13,7 milyon m³ olduğu bilinmektedir. Fert başına düşen artım ise, 1963 yılı nüfusuna göre 0,479 m³ tür ki, bu miktar gerek gelişmiş ve gerekse az gelişmiş ülkeler ortalamasının çok altındadır. Ülkemizde ormanların verim güçlerinin artırılması gerçekleştirilebilirse, bu miktarın yükseltilmesi mümkündür. Aynı tedbir az gelişmiş ülke ormanları için de varittir ve üstelik bu gruba dahil olan ülkelerin ormanlarının tamamının envanteri yapıldığı takdirde artımlarının gerçekte, bugünkünden çok yüksek olduğu meydana çıkacaktır. Bu nedenle, envanterleri tamamlanmış ve yeteri kadar hasılat alınmakta olan gelişmiş ülkeler ormanlarına nazaran, az gelişmiş ülkelerin büyük bir artım gücü potansiyeline malik olacakları söylenebilir. Türkiye ormanları ise, entansif bir işletme uygulanırsa kalite artımı yükseleceği için, büyük bir potansiyele sahip olarak görünmektedirler.

B — AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERDE VE TÜRKİYE'DE ORMAN ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ.

Orman varlığı bakımından elverişli şartlar içinde bulunmadığını belirttiğimiz az gelişmiş ülkelerde ve Türkiye'de, bu ormanlardan alınan hasılat ta, tabiatıyla gelişmiş ülkelerdeki seviyeye gerek kantitece ve gerekse kalitece erişmemektedir. Gerçekten, 1960 - 1962 ile 1967 - 1968 yılları ortalamalarını karşılaştırarak tanzim ettiğimiz Tablo : 4 ile, odun hasılatının bu ülkelerde genellikle yakacak odun şeklinde olduğu ve miktar bakımından da düşük bir seviye arzettiği anlaşılmaktadır. Aynı tablonun tetkikinden, az gelişmiş ülkeler ormanlarında 8 yıl içinde yakacak odun oranının bir artış kaydettiği müşahade edilmekteyse de, ileride kısa bir sürede, gelişmiş ülkelerdeki kadar düşük miktarlarda yakacak odun üretimi beklenmemelidir. Zira, orman hasılatının daha çok yakacak odun şeklinde olması hususu; bozuk vasıflı yapraklı ağaç ormanlarının fazlalığından ve extansif bir ormancılığın uygulanmasından ileri geldiği kadar, kanaatimizce, yakacak odun kavramının bir bakıma sübjektif bir tüketim sonucu ortada durmasından ileri gelmektedir. Nitekim, odun ürünü, yakacak maddesi olarak kullanıldığı müddetçe, yakacak odun üretimi söz konusu olabilir. Aslında, bugün için gelişmiş ülkelerde odunun yakacak maddesi olarak kullanılması artık terkedilmekte ve orman ürünleri endüstrisinin birçok kolu, çok küçük boyutlu odunları tüketmektedir ki, bu işde kullanılmakta olan oduna «yakacak odun» tabir etmek yerine «endüstri odunu» demek her halde daha doğru olacaktır. Buna rağmen, az gelişmiş ülkelerde, günümüzde odun genellikle yakacak maddesi olarak büyük ölçüde kullanıl-

TABLO :
ORMAN HASILATININ AĞAÇ TÜRÜ VE KULLANMA

TABLEAU :
REPARTITION DE LA QUANTITÉ ENLEVÉE SELON L'ESSENCE

Kıt'alar ve ülkeler Continent et pays	Devre Période	AĞAÇ TÜRÜNE GÖRE HASILAT Quantité Enlevée Selon L'Essence Forestière		
		İbrelî ağaç résineux	Yapraklı ağaç feuillus	Toplam total
1	2	3	4	5
Dünya Monde	1960 - 1962 1967 - 1968	930 1.016	970 1.055	1.900 2.071
Gelişmiş Ülkeler Pays Développés	1960 - 1962 1967 - 1968	817 883	345 329	1.162 1.212
Az Gelişmiş Ülkeler Pays Moins Développés	1960 - 1962 1967 - 1968	113 133	625 726	738 859
Asya Asie	1960 - 1962 1967 - 1968	72 90	246 254	318 344
Afrika Afrique	1960 - 1962 1967 - 1968	4 8	192 237	196 245
Lâtin Amerika Amérique Latin	1960 - 1962 1967 - 1968	37 35	187 235	224 270
Türkiye Turquie	1960 - 1962 1967 - 1968	1,7 3,2	10,2 12,5	11,9 15,7

4
YERLERİNE GÖRE DAĞILIŞI (Milyon m³)

4
FORESTIÈRE ET CATEGORIE DE BOIS BRUT (Million m³)

KULLANMA YERİNE GÖRE HASILAT Quantité Enlevée Selon Catégorie De Bois Brut							
YAPACAK ODUN Bois d'oeuvre et d'industrie				YAKACAK ODUN Bois de feu			
İbrelî ağaç résineux	Yapraklı ağaç feuillus	Toplam total	Oranı % Proportion %	İbrelî ağaç résineux	Yapraklı ağaç feuillus	Toplam total	Oranı % Proportion %
6	7	8	9	10	11	12	13
765	255	1.020	54	164	714	879	13
865	316	1.176	57	157	738	895	46
722	167	899	77	95	177	272	43
804	202	1.006	83	80	126	206	23
43	88	131	18	69	537	607	82
56	114	170	20	77	612	689	82
27	49	76	24	45	179	242	80
32	62	94	27	58	192	250	76
2	20	22	11	2	172	174	73
5	28	33	13	3	209	212	89
14	19	38	15	23	168	191	87
19	24	43	16	16	211	227	85
1,7	0,4	2,1	18	—	9,8	9,8	82
3,2	0,8	4,0	25	—	11,7	11,7	75

dığından; ayrıca, gerek orman ürünleri endüstrisinin geliştirilmesi ve gerekse diğer yakacak maddelerinin odun yerine ikame edilmesi kısa süreli bir gelecekte gerçekleştirilemeyeceğinden, küçük boyutlu odun üretiminin, yakacak odun hasılatı şeklinde tanımlanmasına devam edileceği anlaşılmaktadır. Büyük boyutlu ve kaliteli odun üretiminin artırılması ise, bugünkü malik oldukları şartlar içinde, az gelişmiş ülkeler ormanları için kolay olmayacaktır. Az gelişmiş ülkelerde, odun ürünü üretiminin kalitesi bakımından haiz olduğu şartlar ve istikbalde elde edeceği yer hakkında, belirttiğimiz hususlar ve bunların beraberinde getireceği problemlerin, Türkiye için de, aynen geçerli olduğunu söylemek mümkündür.

Orman ürünü üretiminin kalite bakımından alacağı şekil yanında, miktarca ne gibi bir seviyeye ulaşabileceği sorununa gelince; bu hususta fazla teferruata inmek hem konumuzun dışına çıkmak olacaktır, hem de elimizdeki yayınlanmış istatistiklerin bize verdiği imkânların gayet sınırlı olması bunu engellemektedir. Bu nedenle, büyük bir odun miktarı artım potansiyeline malik olduğunu açıkladığımız, az gelişmiş ülkeler ormanlarında, envanterlerin bitirilmesi ve entansif bir işletmeciliğe geçilmesi gerçekleştirildiği takdirde, odun hasılatının artacağına, FAO tarafından yaptırılan bir araştırmaya tesbit edilmiş olduğunu kaydetmekle yetineceğiz. Türkiye ormanlarında ise, yeniden yapılmakta olan ve eskilerine kıyasla daha fazla eta veren amenajman plânlarının tamamlanması halinde, üretimin yüksek bir seviyeye ulaşacağı, ayrıca kalite ıslahının mümkün olabileceği söylenebilir. (1, s. 58 - 59).

C — AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERDE VE TÜRKİYE'DE ORMAN ÜRÜNLERİ ARZININ ÖZELLİKLERİ İLE BAŞLICA PROBLEMLERİ.

Az gelişmiş ülkelerde ve Türkiye'de, orman ürünleri üretiminin miktar ve kalite bakımından gelişmiş ülkelere kıyasla düşük bir seviyede olduğu ve fakat, bu üretimin arttırılabilmesini gerçekleştirebilecek bir potansiyelin ormanlarda mevcut bulunduğu sonucuna varmıştık. Şüphesiz, bunun gerçekleşmesi hususu, ormancılık ilminin gerektirdiği tedbirlerin alınmasına ve özellikle yatırımlar yapılmasına bağlıdır. Orman işletmelerine ve orman ürünleri endüstrisine yönelmiş bir yatırımın şu özellikleri olacaktır :

1 — Endüstri sektöründekinin aksine olarak, ormancılık sektörü yatırımları genellikle küçük işletme yatırımları karakterindedirler.

2 — Bu yatırımların özellikle orman işletmelerine yönelmiş olanları dövüzsüz gerçekleştirilebilme imkânına sahiptirler.

3 — Elde edilecek ürün, diğer endüstrileri ham madde vererek besliyebilir.

4 — Orman sektörü, sağlayacağı sosyal fayda ile de diğer sektörlerin çalışmalarına katkıda bulunabilir.

Bu itibarla, az gelişmiş ülkeler için orman sektörüne yatırım yapmak imkânları hem daha az sınırlanmıştır, hem de öncelikle ele alınmasını gerektirecek bazı özelliklere maliktirler. Bu yatırımların yapılması ile ormancılığın yeniden istihdam edeceği emeğin rolü, ülkede önem kazanabilir. Çünkü, az gelişmiş ülkelerde dikkate alınması gerekli olan başlıca hususlardan birisi, emeğin özellik, eğitim ve iş tecrübeleridir; zira, az gelişmiş bir çok ülkenin esas meselesi, beşeri kaynaklarının az gelişmiş olmasıdır (8, s. 26). Ormancılık sektörüne yapılacak yatırımlar, işte bu beşeri kaynakların geliştirilmesi katkıda bulunabilecek özellik arz etmektedirler. Gerçekten, ormancılık sektörünün, tarım sektörüne kıyasla daha kalifiye işgücü kullandığı, ayrıca asırlardan beri aynı tarım tekniği ile faaliyet göstermekte olan tarımsal işgücü kaynağının geliştirilmesini sağlayabileceği söylenebilir. Bundan başka ormancılık sektörünün sosyo - ekonomik yönden olan olumlu faydaları da tam istihdamın gerçekleşmesinde etkili olabilir.

Az gelişmiş ülkelerde işgücünün % 60 ından fazlasının tarım alanında çalışıyor olması gerçeği (gelişmiş ülkelerde aynı oran % 20 den aşağıdadır) de, ormancılık sektörünün önemini arttırmaktadır. Çünkü, tarım nüfusundaki mutlak artışın tamamı endüstride istihdam edilemediğinden, ortaya çıkan artık nüfus için; üretim, ağaçlandırma, silvikültür, koruma, yol... v.b.g. faaliyetler yararlı birer iş alanıdır. Özellikle orman içi köylülerinin, buldukları mntakalardaki ormancılık faaliyetlerinde istihdam edilmesinin gayet isabetli olacağı her türlü açıklamadan ari bir husustur. Zira, orman köylülerinin büyük bir geçim sıkıntısı çekmekte oldukları bilinmektedir ve buna çare bulmak için ilk akla gelen tedbir ormancılık sektörünün içinde saklıdır.

Tarımda çalışanların oranının % 72 olduğu Türkiye, yukarıda belirtilen noktaların dışında değildir. Ayrıca, ülkemiz için gayet karakteristik bir durum olan, kadın işgücünün tarım sektöründe erkek işgücünden daha fazla olması problemine de, ormancılık bir çözüm yolu getirebilir kanaatindeyiz. Gerçekten, Türkiye'de kadın işgücünün % 94 ünün tarımda çalışması ve bu sektörde çalışan erkek işgücü oranını geçmesi hususu üzerinde önemle durmak gerekmektedir. Zira, tarımda çalışan kadınların büyük bir kısmı, aile yardımcıları şeklinde iş görmekte-

dirler ve aslında gizli işsiz sayılabilecek bir durumdadırlar, bunlar üretimin arttırılmasına önemli bir katkıda bulunmazlar ve bir ücret almazlar. Bu kadın iş gücünün, kendileri için daha elverişli görünen, ağaçlandırmaya, fidanlık ve hatta bazı orman ürünü üretim faaliyetlerinde istihdam edilmek üzere, ormancılık sektörüne kaydırılmaları uygun olacaktır.

Tabiiyle, bu sayılan görevleri, ormancılık sektörünün yüklenebilmesi ve kayda değer sonuçlar alabilmesi için, her türlü ormancılık faaliyetlerini arttırmak üzere yatırımlara önem vermek ve bunun sonucu olarak orman ürünleri arzını çoğaltmak gerekmektedir. Ancak, az gelişmiş ülkelerde orman işletmelerine yöneltmiş yatırımlar, gelişmiş ülkelerde aynı maksat için ayrılan yatırımlara nazaran daha azdır. Örneğin, 1961 yılında dünyada bu gaye için sarfedilen para 8.260.000 \$ idi ki bunun az gelişmiş ülkelere ait olan kısmı % 30 dur (15, s. 4). Bu itibarla, üretimin arttırılması için ormanlara yapılan yatırımın çoğaltılması uygun olacaktır. Türkiye'nin bu bakımdan durumuna gelince, toprakların % 23'ünü işgal eden ormancılık sektörünün, milli gelir içindeki yerinin % 1 den az olması, ülkemizde ormanların bugün için ekonomik olarak gerektiği şekilde değerlendirilmediğini açıklayacak özelliktedir. Nitekim, ormanların tarım topraklarına oranı $\frac{1}{2,5}$ iken, ormancılık sektöründen elde edilen gelirin, tarım sektöründen elde edilene oranı ise $\frac{1}{92}$ dir. Bu nedenle, ormancılık sektörüne lâyık olduğu yeri vermek ve ormanların sosyal ve kültürel faydaları yanında, ekonomik faydalarını da göz önünde tutmak üzere, bu sektöre yapılacak yatırımlara öncelik tanınması yerinde olacaktır.

II — AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERDE VE TÜRKİYE'DE ORMAN ÜRÜNLERİ TALEBİ.

A — AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERDE VE TÜRKİYE'DE ORMAN ÜRÜNLERİ TÜKETİMİNİN GELİŞİMİ.

1 — Kullanma yerlerine göre odun tüketimi.

Az gelişmiş ülkelerde odun tüketimi, genellikle odunun mamül olarak değil, ham madde halinde iken tüketilmesi ile karakterize edilebilir. Başka bir deyişle, bu fakir ülkelerde odun ürünü en çok yakacak odun olarak tüketilir. Bu şekilde bir odun tüketimi, daha doğrusu odun israfı Türkiye'de de mevcuttur. Tablo : 5 te 1960 - 1962 ortalamasına göre, böylesine bir tüketimin karakterlerini ve 1975 yılında da bu hususun, FAO nun yaptığı bir araştırmaya göre, az gelişmiş ülkeler için

değişmeyeceğini göstermiş bulunuyoruz. Bu tabloda, az gelişmiş ülkelerin dünya nüfusunun % 69'una sahip olmalarına karşılık, dünya yapacak odun tüketiminin ancak % 15'ini, yakacak odun tüketiminin ise % 74'ünü tükettikleri ve Türkiye odun kullanımının da bu özelliğe paralel bir seyir arzettiği belirtilmiştir.

Yapacak odun tüketiminin az gelişmiş ülkelerde ve Türkiye'de yakacak odun tüketiminden az olması, tabiiyle orman ürünleri endüstrisinin gayet mütevazı şartlar içinde bulunması ile ilgilidir. Nitekim Tablo : 5 ten; bu endüstrinin gelişmiş ülkelere nazaran önemsiz derecede yapacak odun tükettiği anlaşılmaktadır. Mamafih, bu tablomuzdan orman endüstrisinin gelişmesine uygun olarak, yapacak odun tüketiminin 1960 - 1962 ye nazaran 1975 yılında az gelişmiş ülkelerde % 85, Türkiye'de % 212 bir artış kaydedeceği anlaşılmakta ve bu ülkeler için ümit verici bir kıyırda müshade edilmektedir. Zira, aynı periyotta gelişmiş ülkelerdeki gelişmenin % 35 olacağı görülmektedir. Özellikle kâğıt - karton ve levha tüketiminde beliren bu gelişme üzerinde önemle durmak gerekir. Zira, az gelişmiş ülkelerde yapacak odun tüketiminin gelişmiş ülkelere kıyasla hızla artması önemli bir olay sayılabilir. Türkiye tüketiminin artış hızı ise, bunların çok üstündedir ve yapacak odun üretimi arttırılmazsa plânlanan ihracatın gerçekleştirilmesi mümkün olamayacaktır (1, s. 362).

Az gelişmiş ülkelerin en belirli özelliklerinden birisi olan nüfus artış hızının yüksek oluşu olayı, tüketime büyük etki yapmaktadır. Bu itibarla, orman ürünleri tüketiminin de sür'atli nüfus artışı ile nasıl bir gelişim göstereceğini incelemek üzere fert başına tüketim miktarlarını ele alarak Tablo : 6 yı tanzim etmiş bulunuyoruz. Tablonun 1960 - 1962 ortalamasını veren rakamlarına dayanarak, az gelişmiş ülkeler ile gelişmiş ülkelerdeki fert başına tüketimin çok farklı özellikler arzettiği söylenebilir. Gerçekten, fert başına yapacak odun tüketim miktarları bakımından; az gelişmiş ile gelişmiş ülkeleri oranlarsak 1/13 sonucunu elde ederiz, iki grup arasındaki fert başına düşen yakacak odun tüketimi oranı ise 16/13, fert başına toplam odun tüketimi oranı da 5/13 tür. Bu oranlar, az gelişmiş ülkelerde yapacak odun tüketiminin çok az olduğunu bir kere daha ortaya koyabilmektedir. 1975 yılında da, bu oranların kayda değer bir değişme göstermeyeceğini tablomuzun ikinci kısmında belirtmiş bulunmaktayız. Zira, az gelişmiş ülkeler fertlerinin gelirlerinin, 15 yıllık bir süre içinde büyük bir gelişme göstermeyeceği ve bu sebeple yapacak odun tüketimlerinin geniş ölçüde yükselmeyeceği anlaşılmaktadır. Nitekim, ekonomik gelişme ile yapacak odun tüketimi arasında doğru orantılı bir bağlantı olduğu da tesbit edilmiş bulunmaktadır (21, s. 114 - 115).

TABLO :
ORMAN ÜRÜNLERİ TÜKETİMİNİN GELİŞİMİ (1960 -

TABLEAU :
EVOLUTION DE LA CONSOMMATION DES PRODUITS FORESTIERS

Kıt'alar ve ülkeler <i>Continents et pays</i>	Devre <i>Période</i>	Kereste endüstri için <i>pour l'industrie de Sciage</i>	Levha-Kontrplâk endüstri için <i>pour l'industrie de panneaux - contreplaqué</i>
1	2	3	4
Dünya <i>Monde</i>	1960 - 1962 1975	585.700 730.400	55.900 129.800
Gelişmiş Ülkeler <i>Pays Développés</i>	1960 - 1962 1975	520.000 602.400	50.140 116.200
Az Gelişmiş Ülkeler <i>Pays Moins Développés</i>	1960 - 1962 1975	65.700 128.000	5.760 13.600
Asya <i>Asie</i>	1960 - 1962 1975	37.200 71.000	1.760 7.800
Afrika <i>Afrique</i>	1960 - 1962 1975	7.100 13.000	2.000 2.000
Lâtin Amerika <i>Amerique Latin</i>	1960 - 1962 1975	21.400 44.000	2.000 3.800
Türkiye <i>Turquie</i>	1960 - 1962 1975	1.563 5.232	85 508

5
1962 ortalaması ve 1975 yılı tahmini. 1000 m³ (r))

5
(Moyenne de 1960 - 1962 et évaluation de 1975. 1000 m³ (r))

Kâğıt-Karton endüstri için <i>pour l'industrie de papier - carton</i>	Yuvarlak odun halinde tüketim <i>Consommation comme bois rond</i>	YAPILAN ODUN TÜKETİMİ		TOPLAM TÜKETİM <i>Consommation Total</i>
		TÜKETİMİ TOPLAMI <i>Total de la consommation de bois d'oeuvre et d'industrie</i>	TÜKETİMİ TOPLAMI <i>Total de la consommation de bois de feu</i>	
5	6	7	8	9
214.200 436.240	189.620 195.600	1.045.420 1.492.040	1.087.600 1.199.000	2.133.020 2.691.040
191.500 375.400	130.310 112.900	891.950 1.207.400	278.500 207.500	1.170.550 1.414.900
22.700 60.340	59.310 82.700	153.470 284.640	809.100 991.500	962.570 1.276.140
11.500 40.140	37.710 54.100	88.170 173.040	434.000 525.500	522.170 698.540
2.600 6.000	13.600 16.500	25.300 37.500	182.700 246.000	208.000 283.500
8.600 14.200	8.000 12.100	40.000 74.100	192.400 220.000	232.400 294.100
306 1.175	433 534	2.387 7.449	10.159 10.825	12.540 18.274

TABLO :
FERT BAŞINA TÜKETİMİN

TABLEAU :
EVOLUTION DE LA CONSOMMATION

Kıt'alar ve Ülkeler <i>Continents et pays</i>	1960 - 1962 YILLARI ORTALAMA TÜKETİMİ <i>CONSOMMATION DE LA MOYENNE DE 1960 - 1962</i>			
	Nüfus (1000) <i>Population (1000)</i>	Yapacak odun <i>Bois d'oeuvre et d'industrie</i>	Yakacak odun <i>Bois de feu</i>	Toplam <i>Total</i>
1	2	3	4	5
Dünya <i>Monde</i>	3.052.944	0,342	0,356	0,699
Gelişmiş Ülkeler <i>Pays Développés</i>	958.841	0,930	0,290	1,221
Az Gelişmiş Ülkeler <i>Pays Moins Développés</i>	2.094.103	0,073	0,382	0,460
Asya <i>Asie</i>	1.604.302	0,055	0,271	0,326
Afrika <i>Afrique</i>	271.721	0,093	0,672	0,765
Lâtin Amerika <i>Amerique Latine</i>	218.062	0,183	0,882	1,066
Türkiye <i>Turquie</i>	28.600	0,084	0,355	0,436

6
GELİŞİMİ (m³ (r))

6
PAR HABITANT (m³ (r))

1975 YILI TAHMİNİ TÜKETİMİ <i>CONSOMMATION APPROXIMATIVE POUR 1975</i>			
Nüfus (1000) <i>Population (1000)</i>	Yapacak odun <i>Bois d'oeuvre et d'industrie</i>	Yakacak odun <i>Bois de feu</i>	Toplam <i>Total</i>
6	7	8	9
3.907.000	0,382	0,307	0,689
1.097.900	1,101	0,189	1,290
2.810.000	0,101	0,352	0,454
2.092.000	0,083	0,251	0,334
393.000	0,095	0,626	0,721
325.000	0,228	0,677	0,905
40.420	0,184	0,268	0,425

Türkiye'ye gelince, ülkemizin aynı periyot içinde, fert başına yapacak odun tüketiminde % 119 bir artışa ulaşacağı, buna karşılık fert başına yakacak odun tüketiminin % 104 azalacağı öngörülmüştür. Ancak yakacak odunu ülkemizde çok fazla miktarda tüketmekte olan orman içi köylerinde, odunun yerine diğer bir yakacak maddesinin ikame edilmesi imkânları gayet sınırlıdır. Bugün için, toplam yakacak odun üretiminin % 72 si zati ve müşterek ihtiyaç olarak orman köylülerine verilmektedir (26, s. 198). Bunu önlemek üzere, odun yerine diğer maddelerin ikame edilmesi için, büyük ölçüde yatırımlara ihtiyaç duyulmaktadır ya da bu maddelerin ithali gerekmektedir (27, s. 142). Ancak, her iki hususun gerçekleştirilmesi de, Türkiye'nin bugünkü şartlarıyla çok güç olduğundan, hiç değilse, odunu yakacak maddesi olarak kullanan köylülerin daha rasyonel hareket etmeleri sağlanmalıdır. Fakat, bugünkü orman köylerinin içinde buldukları elverişsiz yaşama şartları nedeniyle, kendilerine bedava denecek kadar ucuz fiatla yakacak odun verilmesi probleminin bir çözüm yolu bulunamazsa, kanaatimizce bu yakacak odunların, orman ürünleri endüstrisi ve özellikle kâğıt ve levha imalinde kullanılması mümkün olamayacaktır. Başka bir deyişle, bir tarafta odunu gerçek değeri ile değerlendirmek üzere, orman ürünleri endüstrisi yüksek fiat verdiği halde odun ham maddesi sıkıntısı çekerken, diğer tarafta aynı madde çok düşük fiyatla köylülere ve yakacak maddesi olarak verilmektedir. Bu itibarla, her şeyden önce, odunun, endüstride ve «endüstri odunu» şeklinde tüketilmesinin sağlanması gerekmektedir.

Ana hatlarını kısaca belirttiğimiz fert başına odun tüketiminin; ileride nasıl bir gelişim göstereceğini ve mutlak tüketimin sür'atli nüfus artışı ile ne gibi bir duruma ulaşacağını ise, Tablo : 7 ile ortaya koymuş ve kritik etmiş bulunuyoruz. Bu tabloda, 1960 - 1962 ile 1975 periyodu arasındaki nüfus artış oranı % 34 olan az gelişmiş ülkelerde, tüketimdeki artış oranının yapacak odun için % 85, yakacak odun için % 23, toplam odun tüketimi için % 33; buna karşılık fert başına tüketimdeki artış oranlarının ise yukarıdaki sırayla % 38; % — 10; % — 1 olduğu anlaşılmaktadır. Görüldüğü üzere, nüfus artış oranının yüksekliği, mutlak tüketim miktarlarını arttıran başlıca sebeptir. Nitekim nüfus oranını, tüketim artış oranından düşecek olursak, tabloda daha açık olarak ifade ettiğimiz üzere, nüfus artışının tüketimdeki gerçek artışı önemli ölçüde azalttığı anlaşılır. Türkiye'de ise, yapacak odun tüketiminde fevkalâde bir artış öngörülmekteyse de, nüfus artış hızının büyük olmasının, tüketim miktarının yükselmesinde etken olduğunu görmek mümkündür.

Bir genelleme yapmak gerekirse, az gelişmiş ülkelerde, nüfus artışı dikkate alınmaksızın, gerçek odun tüketiminin; 1961 - 1975 arasında

yapacak odun için artış (en fazlası Türkiye'de), yakacak odun için azalış, toplam odun için azalış (Türkiye'de artış) gösterdiği ifade edilebilir.

B — AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERDE VE TÜRKİYE'DE ORMAN ÜRÜNLERİ TALEBİNİN ÖZELLİKLERİ VE PROBLEMLERİ.

1960 - 1962 periyodu rakamlarına dayanarak, 1975 yılı için, FAO nun dünyaya ait ve Devlet Plânlama Teşkilâtının ise Türkiye'ye ait yapmış olduğu projeksiyonlara göre, odun tüketiminin seyrini ortaya koymak üzere yaptığımız inceleme, az gelişmiş ülkelere ve Türkiye'ye özgü bazı özelliklerin mevcut olduğunu ortaya koymaktadır ki, bunların başında yapacak odun tüketiminin artması gelmektedir. Zira, az gelişmiş ülkelerde marjinal tüketim meyli yüksek ve bunun artma temayülü de fazla olduğundan, gelirdeki çoğalmalarla ilgili olarak yapacak odun tüketiminin sür'atle artacağı bir gerçektir. Ayrıca, nüfus artış hızının yüksek olması da bu tüketimi çoğaltacaktır. Bu duruma göre, gelişmiş ülkelere nazaran daha yüksek olan az gelişmiş ülkelerdeki yapacak odun talebinin, gelecekte karşılanmasının önemli bir problem olacağı anlaşılır. Örneğin, Afrika'nın kâğıt ve karton tüketimi 1951 de 440.000 ton iken, 1961 de 985.000 tona yükselmiştir ve 1975 te 1.400.000 tona, 1980 de 4.000.000 tona ulaşacağı öngörülmektedir ki, son 5 yıldaki artış % 185'tir (9, s. 103 ve 10, s. 96). Bu itibarla, bu yüksek tüketime cevap vermek için talep cephesinden düşünülecek olan ilk tedbir; odunun, yakacak odun şeklinde tüketilmesinin terkedilmesi olacaktır. Türkiye için de durum aynıdır ve buna ek olarak, yakacak odun, köylülere zati ihtiyaç maddesi olarak çok ucuza verildiğinden, odunun yakacak maddesi şeklinde tüketilmesi bir bakıma teşvik edilmektedir. Yakacak maddesi probleminin çözümü; Orman Bakanlığının tek başına gerçekleştiremeyeceği kadar büyük ve etraflıdır. Bu itibarla, hükümet açısından bu problemin ele alınması gerekmektedir.

Yapacak odun talebi bakımından ise, genellikle az gelişmiş ülkelerde gerçekleştirilmeyen; orman ürünleri endüstrisinde her türlü rasyonalizasyon tedbirlerinin alınması hususu, yuvarlak odun şeklindeki tüketimde odunun ömrünü arttıran tekniklerden faydalanılması... v.b.g. çarelere dikkat edilmesinin uygun olacağı söylenebilir.

III — AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERDE VE TÜRKİYE'DE ORMAN ÜRÜNLERİ DENGESİ VE DIŞ TİCARETİ.

Tarımsal ürün ve ham madde ihraç etmekle temayüz eden az gelişmiş ülkeler, orman ürünleri endüstrisini, diğer endüstrilerde de olduğu

TABLO :

TÜKETİM DEĞİŞME ORANININ (1960 - 1962 ortalaması

TABLEAU :

EVOLUTION DU TAUX PERIODIQUE (Entre Moyenne de 1960 - 1962 et

Kıt'alar ve Ülkeler Continents et pays	Nüfus Artışı ¹⁾ L'Accrois- ¹⁾ sement de la population	T Ü K E T İ M C O N S O M M A T I O N					
		Yapacak odun Bois d'industrie		Yakacak odun Bois de feu		Toplam Total	
		Artış Evo- lution	Gerçek ²⁾ artış Evolution ²⁾ réelle	Artış Evo- lution	Gerçek artış Evo- lution réelle	Artış Evo- lution	Gerçek artış Evo- lution réelle
1	2	3	4	5	6	7	8
Dünya Monde	28	43	15	11	— 17	26	— 2
Gelişmiş Ülkeler Pays Développés	14	35	21	— 34	— 48	21	— 7
Az Gelişmiş Ülkeler Pays Moins Développés	34	85	51	23	— 11	33	— 1
Asya Asie	30	96	66	21	— 9	34	— 4
Afrika Afrique	45	48	3	35	— 10	36	— 9
Lâtin Amerika Amerique Latine	49	85	36	14	— 35	27	— 22
Türkiye Turquie	41	212	171	7	— 34	46	5

1) 1960 - 1962 ortalaması ile 1975 tahmini arasındaki nüfus artış oranı
Taux periodique de variation de la population entre moyenne de 1960 -
1962 et evaluation de 1975.

2) Tüketimdeki artış oranı ile nüfus artış oranı arasındaki fark
Taux periodique entre variation de la population et de la consommation

7

ile 1975 yılı tahmini arasındaki oran %) GELİŞİMİ

7

évaluation de 1975. Comme %) DE VARIATION DE LA CONSOMMATION

FERT BAŞINA TÜKETİM CONSOMMATION PAR HABITANT					
Yapacak odun Bois d'industrie		Yakacak odun Bois de feu		Toplam Total	
Artış Evolution	Gerçek artış Evolution réelle	Artış Evolution	Gerçek artış Evolution réelle	Artış Evolution	Gerçek artış Evolution réelle
9	10	11	12	13	14
12	— 16	— 16	— 44	— 1	— 29
18	4	— 53	— 67	6	— 8
38	4	— 10	— 44	— 1	— 35
51	21	8	— 38	2	— 28
2	— 43	— 7	— 52	— 6	— 51
25	— 24	— 30	— 79	18	— 31
119	78	— 25	— 66	— 3	— 44

TABLO :
ORMAN ÜRÜNLERİ DIŞ TİCARETİ DENGESİ

TABLEAU :8
EQUILIBRE DE LA COMMERCE EXTERIEURE DES

Kıt'alar ve Ülkeler Continents et pays	Devre Période	YUVARLAK ODUN (1000 m ³) BOIS ROND (1000 m ³)			KERESTE (1000 m ³) SCIAGE (1000 m ³)		
		İhra- cat Expor- tation	İtha- lât Impor- tation	Fark Diffé- rence	İhra- cat Expor- tation	İtha- lât Impor- tation	Fark Diffé- rence
		3	4	5	6	7	8
Dünya Monde	1960-1962	34.546	34.852	— 306	42.107	41.869	238
	1967-1968	71.054	73.628	— 2.574	52.011	51.198	813
Gelişmiş Ülkeler Pays Développés	1960-1962	21.608	30.053	—11.445	38.865	37.610	1.255
	1967-1968	45.536	65.699	—20.163	46.983	46.480	503
Az Gelişmiş Ülkeler Pays Moins Développés	1960-1962	12.938	1.799	11.139	3.242	4.259	—1.017
	1967-1968	25.518	7.929	17.589	5.028	4.718	310
Asya Asie	1960-1962	7.741	1.249	6.492	1.102	1.233	— 131
	1967-1968	18.958	7.188	11.770	2.043	1.538	505
Afrika Afrique	1960-1962	4.573	224	4.354	683	1.756	—1.073
	1967-1968	5.746	376	5.370	916	1.641	— 725
Lâtin Amerika Amérique Latine	1960-1962	619	326	293	1.457	1.270	187
	1967-1968	814	365	449	2.069	1.539	530
Türkiye Turquie	1960-1962	8,6	75	— 66,4	10,9	1,8	91
	1967-1968	9,4	43,4	— 34,0	7,7	0,3	7,4

8

(1960 - 1962 ve 1967 - 1968 yılları)

8

PRODUITS FORESTIERS (1960 - 1962 et 1967 - 1968)

ODUN HAMURU (1000 ton) PÂTE DE BOIS (1000 ton)			KÂĞIT-KARTON (1000 ton) PAPIER-CARTON (1000 ton)			LEVHA-KONTRPLÂK (1000 ton) PANNEAUX- CONTRPLAQUÉ (1000 ton)		
İhra- cat Expor- tation	İtha- lât Impor- tation	Fark Diffé- rence	İhra- cat Expor- tation	İtha- lât Impor- tation	Fark Diffé- rence	İhra- cat Expor- tation	İtha- lât Impor- tation	Fark Diffé- rence
9	10	11	12	13	14	15	16	17
9.894	9.831	63	12.484	12.518	— 34	3.401	3.218	183
14.300	13.780	520	19.070	18.650	420	4.922	4.952	— 30
9.756	9.115	641	12.383	10.359	2.024	2.940	2.875	65
13.809	11.485	2.324	18.762	15.336	3.426	3.593	4.600	—1.001
138	716	— 578	101	2.159	—2.058	461	343	118
491	2.295	—1.804	308	3.314	—3.006	1.329	352	977
1	222	— 221	29	772	— 743	251	136	115
1	752	— 751	111	1.476	—1.365	1.01	174	836
108	73	35	43	496	— 453	168	149	19
381	115	266	62	596	— 507	232	120	112
29	421	— 392	29	891	— 862	42	58	— 16
109	1.428	—1.319	135	1.269	—1.134	87	58	29
—	8,8	— 8,8	—	31	— 31	—	0,015	—0,015
—	7,8	— 7,8	—	106,5	—106,5	—	—	—

gibi geliştirememiş olduklarından; mamul hale gelmiş orman ürünü ihraç edememektedirler. Buna karşılık, odun hamuru, kâğıt - karton başta olmak üzere, mamul halde orman ürünü ithal ederler. Nitekim, Tablo : 8 de, bu hususu belirtmiş ve gelişmiş ülkeler orman ürünleri dış ticaretine nazaran, az gelişmiş ülkelerde büyük farklar bulunduğunu göstermiş bulunuyoruz. Dış ticaretle, kayda değer bir önemi olmadığı için, yakacak odunu ele almadığımız bu tabloda, orman ürünleri endüstrisi ve ticaretinin, az gelişmiş ülkeler ile Türkiye'de gelişmemiş durumda olduğu bir kere daha ortaya çıkmaktadır. Türkiye, az gelişmiş ülkelerden ayrı olarak (tropikal odun ithalatı nedeniyle) yuvarlak odun dengesi bakımından da açık vermektedir. Bugün için Türkiye ormancılığının başlıca problemlerinden birisi de bu servet ve ihtiyaç dengesizliğidir (26, s. 276). Bu itibarla, talebin sür'atle artarak bu açığı çoğaltacağı gözönünde tutularak, bir taraftan bunun karşılanması, diğer taraftan ihracat yapılabilmesi için üretim seviyesinin yükseltilmesi uygun olacaktır.

IV — AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERDE VE TÜRKİYE'DE ORMANCILIK SEKTÖRÜNÜN KALKINMADAKİ ÖNEMİ.

Az gelişmiş ülkelerde kalkınma plânlarının yapılmasında, endüstrileşmenin köylerde de gerçekleştirilmesi hususunun gözönünde tutulması gerektiği (4, s. 95) gerçeği; genellikle tarım sektörü gibi, köylerde ve köy nüfusu ile birlikte faaliyet gösteren ormancılık sektörünü de, kalkınma faaliyetlerinde büyük görevlerin beklediğini ortaya koymaktadır. Zira orman işletmeleri de tarımsal faaliyet gibi, topraktan alınan hasılat ve köy nüfusu ile ilgilidir. Her iki sektör de aynı işgücünü kullandıklarından, kaderbirliği etmiş bulunmaktadırlar. Bu itibarla, gerek işgücünün gerek milli hasılanın ve gerekse ihraç ürünlerinin 3/4'e yakın kısmının tarım sektörü tarafından gerçekleştirildiği az gelişmiş ülkelerde, ormancılık sektörüne tarım sektörünün tamamlayıcı gözü ile bakmak ve bu nedenle onu, kalkınmasının gerçekleştirilmesi için gerekli sektörlerden birisi olarak kabul etmek mümkündür. Nitekim ormancılık sektörü; tarım topraklarını koruduğu ve orman içi mer'alardaki otlatmalarla hayvancılığa faydalı olduğu için tarım sektörünün destekleyicisidir, aynı zamanda tarımda yaygın olan gizli işsizliği ve mevsimlik işsizliği gidermek için elverişli bir istihdam alanıdır. Ayrıca, orman ürünleri endüstrisinin geliştirilerek ihracatın artırılması mümkündür ki, bu suretle mamul madde ihracatından sağlanacak faydalar ve bunun kalkınmaya olan katkısı her türlü

açıklamadan aridir. Gerçekten, Bismarck'ın geçen asırda formüle ettiği «ya ihracat yapacağız, ya öleceğiz» sözü az gelişmiş ülkeler ve Türkiye'nin bugünkü kalkınma çabalarının sonuçlandırılması için bir prensip olarak kabul edilirken, bunun gerçekleştirilmesi de önemli ölçüde ormancılık sektörüne düşmektedir. Bundan başka, ormanların sinesindeki tabiat güzelliklerinin turistleri çekebilecek değerde olması nedeniyle, turizmin gelişmesi için ormancılık sektörünün etkili olabileceği söylenebilir. Nitekim, gelişmiş ülkelerin pek çoğu ormanların turistik imkânlarından geniş ölçüde faydalanmışlardır. Türkiye ormanları da turistik ve sportif hareketlerin geliştirilmesi için gerekli olan bu şartlara sahip bulunmaktadır (26, s. 218 - 220) ve bu güzelliklerin gözönüne arz edilmesi gerekir. Turizmden elde edilecek döviz kazancı, orman ürünleri ihracatının sağlayacağı dövizin büyük ölçüde arttırılmasını gerçekleştirebilecek özellikte olduğundan, turizme gereken önemin verilmesi yerinde olacaktır.

R É S U M É

A l'heure actuelle, comme avait dit Pandit Nehru «la ligne originale qui divise à deux parties le monde, est en train de trouver entre les pays développés et les pays moins développés». On peut dire que l'un des principaux problèmes de notre temps, c'est le sujet de développement des pays moins développés. La réalisation de ce fait rapporte avec l'accroissement des produits agricoles et le développement industriel des pays pauvres. Donc, il s'agit d'investir le capital nécessaire pour augmenter la production destinée à alimenter intérieure et l'exportation. Quant à assurer ce capital, peut être réalisé la productivité d'agricole et d'industriel. Ce pour quoi, il faudra écarter chômage saisonnière et chômage invisible s'apercevant généralement dans le secteur agricole. Voici, le secteur forêtrerie en tenant à son service les paysans qui vivent dans la forêt, peut diminuer la lourde tâche du secteur agricole en cette domaine. Et puis, il n'est pas douteux que les pays moins développés profitent le devise en exportant les produits forestiers. Pour cette raison, le secteur forêtrerie, d'une part en protégeant les terres agricoles et en éliminant le chômage du secteur agricole, d'autre part avec la bénéfique devise des produits forestiers s'exportant, joue un rôle important sur le développement des pays moins développés. Une autre utilité de la forêt c'est que, sa valeur comme une source exceptionnelle du devise, c'est à dire le tourisme. Car, les pays moins développés possèdent les beautés extraordinaires de la nature dans ses forêts.

Nous avons étudié cette importante secteur forêtrerie des pays en voie de développement et de la Turquie, au point de vue de développement. Nous avons cherché surtout, une solution pour le problème de la population et son augmentation immense volume qui doit retenir l'attention sur le sujet forêtrerie. Car, le principal facteur déterminant d'évolution de la consommation c'est la population. Les comparaisons entre la forêtrerie des pays moins développés et celle des pays développés, ont été préparées par nous, en arrangeant les huit tableaux.

Les résultats résumés ici doivent être considérés comme une étape sans affirmation pour d'autres recherches que nous souhaiterons et qu'elles soient vérifiées surtout pour la Turquie :

— Au point de vue de répartition des forêts, l'essence forestière, la productivité et les quantités par habitant : les conditions des forêts des pays en voie de développement sont moins convenables que celles des pays développés. Quant à la Turquie, se trouve dans les conditions très inconvenables.

— Le matériel sur pied et sa quantité par habitant présentent un niveau très faible. Mais, c'est à cause des inventaires incomplètes que nous avons obtenues une telle conclusion. Si les inventaires des forêts s'achèvent, la situation de ces pays changera beaucoup. Pour cette raison, on peut parler d'un potentiel dont les forêts des pays pauvres possèdent. En Turquie où les plans d'aménagement sont en train de faire de nouveau, il est révélé que la superficie réelle des forêts atteinte à 18,3 million d'hectare contre le chiffre 10,5 million d'hectare des plans anciens.

— Si les forêts dégradées des pays moins développés et de la Turquie étaient améliorées, on pourrait disposer l'accroissement en quantité et en qualité.

— La quantité enlevée selon l'essence forestière caractérise comme le bois feuillu, quant à la quantité enlevée selon catégorie du bois brut nous observons que le plupart des produits du bois est comme le bois de feu. Mais, au lieu de consommer de bois, si les autres éléments combustibles étaient préférés, on peut employer le bois comme le bois d'œuvre dans l'industrie des produits forestiers. Quant à la Turquie, les paysans qui vivent dans les forêts, consomment 76 pour cent des bois de feu produits et ce problème est le plus grave. C'est à cause du gouvernement qui donne les bois d'œuvre aux paysans à gratuit pour les mettre le feu.

— Le problème d'employer du bois dans l'industrie des produits forestiers, peut être réalisé dans la condition qu'on investit en ce domaine.

Une investissement destinée au secteur forestier aura les particularités ceux-ci ;

a) Le produit forestier à être disposé, expose un caractère comme la matière première des autres industries.

b) Cet investissement peut être réalisé généralement sans devise. Car, les exploitations forestières sont les petites exploitations.

c) Ayant les profits économiques et sociaux, la forêt est capable de donner un haut degré de la productivité dans l'agriculture et même dans les autres secteurs.

Pour cette raison, il faut donner une initiative aux investissements destinés au forêt.

— La tendance marginale de la consommation dans les pays moins développés est élevée et puis, il y a une corrélation positive entre le développement économique et la consommation du bois d'œuvre. Dorénavant, on peut être attendu que la consommation de bois d'œuvre s'élèvera rapidement dans les pays

en voie de développement. D'ailleurs, la consommation du bois d'œuvre entre 1960 - 1962 et 1975 présentera une évolution; 85 pour cent aux pays moins développés, 212 pour cent en Turquie et quant aux pays développés cette évolution n'est que 35 pour cent.

Pour cette motif, il faudra que les pays moins développés augmentent leurs produits forestiers pour qu'ils correspondent ses consommations augmentant, et pour qu'ils exportent les produits forestiers en grande quantité la plus possible.

B İ B L İ Y O G R A F Y A

- 1 — ACUN, E. : 1969. Türkiye orman ürünlerinin Avrupa Ekonomik Topluluğu devletlerinde değerlendirilmesi ve bu değer artırılması çareleri (Doktora tezi, basılmamıştır).
- 2 — ACUN, E. : 1970. Gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerde ormancılığın karakterleri. Or. Fak. Dergisi, seri B, No. 1.
- 3 — BARDA, S. - ALKİN, E. : 1970. Dış ticaret teorisi. İstanbul.
- 4 — BENJENK, M. : 1966. Az gelişmiş ülkeler. İstanbul.
- 5 — BULUTAY, T. : 1961. Başlıca iktisadi büyüme nazariyeleri. Ankara.
- 6 — DEVEZE, M. : 1965. Histoire des forêts. Paris.
- 7 — D.P.T. : 1967. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1968 - 1972. Ankara.
- 8 — EKİN, N. : 1968. İşgücü ve Ekonomik Gelişme. İstanbul.
- 9 — FAO : 1967. Développement des industries de la papeterie et du papier en Afrique et en Proche-Orient. Rome.
- 10 — FAO : 1967. Consommation, production et commerce du bois en Afrique : évolution et perspectives. Rome.
- 11 — FAO : 1966. Le bois, évolution et perspectives mondiale. Unasylva, No. 80 - 81. Rome.
- 12 — FAO : 1964 - 1969. Annuaire statistique des produits forestiers. Rome.
- 13 — FAO : 1960. Inventaire forestier mondial 1958. Rome.
- 14 — FAO : 1965. Inventaire forestier mondial 1963. Rome.
- 15 — FAO : 1964. Expansion des exportations des produits forestiers en provenance des pays en voie de développement. I. Unasylva, Volume : 18, No. 27. Rome.

- 16 — FAO : 1968. Expansion des exportations des produits forestiers en provenance des pays en voie de développement. II. Unasylya, Volume : 22, No. 88. Rome.
- 17 — FAO : 1965. Les essences à utiliser en plantation industrielles dans les pays en voie de développement. Unasylya, Volume : 19, No. 79. Rome.
- 18 — FIRAT, F. : 1967. Ormancılık İşletme İktisadı. İstanbul.
- 19 — GÖKDERE, A. Y. : 1969. Az gelişmiş ülkelerarası iktisadi birleşmeler. Ankara.
- 20 — GÜNER, E. : 1968. Gelişmekte olan ülkeler ve işgücü produktivitesi. Produktivite Dergisi, Cilt II, No. 12.
- 21 — GÜLEN, İ. : 1967. Dünya ve Türkiye'de odun istihlâki ve istihsalinde gelişme temayülleri. Or. Fak. Dergisi, Seri B, No. 2, İstanbul.
- 22 — HİÇ, M. : 1967. Büyüme teorileri ve az gelişmiş ülkeler. İstanbul.
- 23 — KALDOR, N. : 1970. Az gelişmiş ülkelerde endüstrileşme sorunları. Plânlama Dergisi, No. 9.
(Çev. : T. Tayanç)
- 24 — KAZGAN, G. : 1966. Tarım Ekonomisi ve İktisadi Gelişme. İst.
- 25 — KÜÇÜKÖMER, İ. : 1966. Gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerin ilişkileri üzerine. İstanbul.
- 26 — İNAL, S. : 1965. Ormancılık Politikası ders notları (roto baskısı). İstanbul.
- 27 — İSTANBULLU, T. : 1970. Türkiye'de yakıt ve özellikle yakacak odun sorunu üzerine araştırmalar (doçentlik tezi, basılmamıştır).
- 28 — OEDEKOVEN, K. H. : 1963. Histoire forestier de la Proche - Orient. Unasylya, No. 68. Rome.
- 29 — OR. GN. MÜD. : 1969. Orman Genel Müdürlüğü genel istatistik albümü, 1938 - 1967. Ankara.
- 30 — OR. GN. MÜD. : 1968. Türkiye orman envanteri. Ankara.
- 31 — ROSTOW, W. W. : 1966. İktisadi gelişmenin merhaleleri. Ankara.
- 32 — TÛTENGİL, C. O. : 1966. Az gelişmiş ülkelerin toplumsal yapısı. İstanbul.
- 33 — TÛTENGİL, C. O. : 1970. Az gelişmenin sosyolojisi. İstanbul.
- 34 — USLU, S. : 1966. Ormancılık coğrafyası ders notları (roto baskısı). İstanbul.
- 35 — ÜLGNER, S. F. : 1966. Milli gelir, istihdam ve iktisadi büyüme. İstanbul.